

Pædagogiske Læreplaner i Hassel - Huset

Udarbejdet for 2016 - 2018

Indholdsfortegnelse

Indledning	3
Værdigrundlag	4
Læringsforståelse	4
Metodebeskrivelse / overvejelser	5
Børnemiljø	5
Fysisk børnemiljø	6
Psykisk børnemiljø	7
Æstetisk børnemiljø	8
Børn med særlige behov	9
Problematikker i forhold til børnemiljø	9
Sikkerhed	9
Handleplan	9
Børneperspektiv	10
Udviklingsperspektiv	10
Læreplan – Vuggestue 0 - 2 år og 11 mdr.	11
Læreplan – Mindste børnehavegruppe 2 år og 9 mdr. – 4 år	20
Læreplan – Ældste børnehavegruppe ca. 4 – 6 år	26

Indledning

Velkommen til Hasselhuset, en privat aldersintegreret daginstitution fra 2010 beliggende i Gedved. Vi er godkendt til 18 vuggestuebørn og 35 børnehavebørn. Vuggestuen er 1 gruppe og børnehaven er fordelt på 2 aldersopdelte grupper. De kommende førskolebørn fra den ældste børnehavegruppe, begynder i november med mere målrettede førskoleaktiviteter.

Vi ligger fysisk placeret i et parcelhuskvarter tæt på skole, parker, gymnastiksal og skoven. Vi har gode stisystemer rundt om huset til de forskellige steder. Vi har en dejlig lukket have/legeplads, som vi prioriterer meget at være ude på hver dag. Derudover har vi ture ud af huset i alle grupper – store som små – flere gange om ugen. Vi er meget stolte af gentagne gange at have fået tildelt det Grønne flag som en grøn institution.

Vi er en personalegruppe der alle vægter høj faglighed, både for medhjælpere og pædagoger. Vi er alle på diverse kurser, både individuelt og sammen som personalegruppe, flere gange om året, og vi vægter mangfoldighed i personalets køn og alder, og ser vores forskelligheder som en af vores styrker.

Vi har i Hasselhuset en aktiv forældrebestyrelse, hvori der sidder 4 bestyrelsesmedlemmer og op til 3 suppleanter, der alle er forældrevalgte, derudover en repræsentant fra institutionsbestyrelsen og en medarbejderrepræsentant. Forældrebestyrelse består af 6 medlemmer, 4 forældrerepræsentanter, 1 medarbejderrepræsentant og 1 medlem af institutionsbestyrelsen. Derudover vælges op til 3 suppleanter for forældrerepræsentanterne, samt 1 suppleant for medarbejderrepræsentanten. Institutionens pædagogiske leder deltager ligeledes i bestyrelsesmøderne, dog uden stemmeret.

De mødes hver 3. måned. Derudover har vi om efteråret et forældremøde i alle grupper og om foråret et fælles forældremøde, hvori forældrebestyrelsesvalget er en del af.

Forældrebestyrelsen har udarbejdet følgende principper for arbejdet i hasselhuset:

Krop og bevægelse

- Det tilstræbes at lege læring ind ved hjælp af krop og bevægelse.
- Der skal så vidt muligt dagligt arrangeres aktiviteter udendørs, under hensyntagen til vejrforhold.

Sprog og alsidig personlig udvikling

- Der arbejdes med sproget og det "gode" sprog understøttes.
- Lære sprogets mangfoldigheder gennem forskellige kommunikationsformer (sang, historier, teater, leg, osv.)
- Focus på den sociale trivsel, og barnets egen-udvikling.

Natur og naturfænomener

- Børnene skal tilbydes aktiviteter der i vid udstrækning foregår udendørs og fremmer bevidsthed om at passe på naturen.

Social kompetence

- Børnene skal tilbydes et miljø der er præget af rummelighed, respekt og accept af hinandens forskelligheder.
- Forældre bør have mulighed for at blive inddraget i sociale arrangementer i huset.
- Hasselhuset skal give plads til et godt samarbejde med lokale institutioner f.eks. dagplejen, skolen, SFO'en og Plejehjemmet.

- Hasselhuset skal lægge vægt på børnenes sociale kompetencer og tilbyde aktiviteter der støtter dette. Børnene inddrages og opmuntres til at være aktive deltagere i fællesskabet.

Kulturelle udtryksformer og værdier

- Det tilstræbes at barnet eksponeres for andre generationers kulturelle udtryksformer og værdier.
- Der tilstræbes at egne og andre kulturer og værdier inddrages i det pædagogiske rum.

Forældrebestyrelsen

- Forældresamarbejdet i Hasselhuset skal bygge på gensidig respekt og åbne dialoger. Der skal være et højt informationsniveau og altid tid til samtaler, udover de fastlagte samtaler og møder. Forældre er altid velkomne i Hasselhuset, og nogle aktiviteter er baseret på forældrekræfter.
- Hasselhuset forældrebestyrelsessamarbejde skal bygge på åben dialog og gensidig respekt. Der er plads til nytænkning og ideer. Forældrebestyrelsen er også primus motor for arrangementer i samarbejde med personalet.

Værdigrundlag

I Hasselhuset har vi følgende værdigrundlag, der sætter rammerne for vores fokus i Hasselhuset.

”Omsorg, tryghed og udvikling”.

Dette værdigrundlag ligger tæt op af de værdier Horsens kommune sætter højest, nemlig ”Helhed, resultat, respekt og kvalitet”.

Vi arbejder i Hasselhuset med at skabe et læringsmiljø, hvor børnene oplever tryghed og udvikler selvfølelse, selvtillid og selvværd. Vi ser barnet som unikt og arbejder i fællesskab for det enkelte barn gennem og med læringshjulet som vores helt centrale fælles arbejdsredskab i hele huset. Det er et yderst kompetent redskab der følger barnet i dets rejse gennem husets forskellige grupper. På den måde har hele personalegruppen de samme forudsætninger for at støtte barnet bedst muligt i dets individuelle udvikling, og for på bedste måde at give omsorg, tryghed og støtte til udvikling af det enkelte barn.

Læringsforståelse

Det er vores opfattelse i Hasselhuset at læring sker på mange forskellige måder og i mange forskellige sammenhænge dagen igennem. Læring og udvikling finder sted i samværet/samspillet med andre, og når børn leger, forlader de for en stund den virkelige verden og ændrer den som de har brug for. De ændre begivenheder og erfaringer således at disse kan blive bearbejdet og forstået. Vi tager afsæt i at møde det enkelte barn der hvor det er og understøtte dets læring gennem barnets nærmeste udviklingszone. Læring sker både igennem ugens planlagte pædagogiske aktiviteter hvor den voksne går foran barnet og sætter rammerne, og igennem de mere spontane oplevelser og den frie og åbne leg, hvor barnet udforsker sine omgivelser og relationer med den voksne gående bagved eller ved siden af barnet.

Børn lærer ikke kun af den instruerede leg, men også af den situerede, hvor børnene lærer af hinanden, dog med det pædagogiske ansvar for øje, at vi sætter rammerne, hvor indenfor børnenes læring kan finde sted. Vi arbejder ud fra i Hasselhuset, at legen rummer et utal af læreprocesser og at der i legen udvikles og knyttes relationer og venskaber,

som har stor betydning for det enkelte barn og det enkelte barns udvikling. Børnene bliver bevidste om egne evner og begrænsninger og de lærer at indgå i sociale sammenhænge med forskellige spilleregler og koder.

Vi arbejder i stor grad processuelt hvilket betyder at vi har stor fokus på processen i større grad end målet, vi reflekterer over børnenes respons og engagement, arbejder med det der virker og ikke virker for på den måde at blive klogere på vores egen pædagogiske praksis.

I Hasselhusets pædagogiske arbejde indgår digitale medier ikke som udgangspunkt. Undtagelser kan dog være til at høre en sang hentet fra nettet, eller fremvise billeder og fotos af børnenes oplevelser på en skærm.

Metodebeskrivelse/overvejelser

I Hasselhuset arbejder vi abduktivt, hvilket for os vil sige at vi i de pædagogiske planlagte aktiviteter og den mere frie leg, veksler imellem at arbejde deduktivt og induktivt. Dette betyder at vi i nogle aktiviteter er mest optaget af at nå et mål, et mål der udspringer udenfor relationen og de opståede aktiviteter børnene imellem (induktivt). Dette kan f.eks. være i forbindelse med emneuger, arbejdet med forskellige kulturelle emner eller andre rammesatte aktiviteter, hvor de voksne har en planlagt dagsorden for aktiviteten på forhånd som bliver fuldt til ende. Andre gange ser vi mere på børnenes egne relationer og de aktiviteter der udspringer af børnenes egen fantasi, her går vi ind og understøtter børnenes egne processer, for på den måde at bidrage til at udvide børnenes horisont, her udspringer målet af relationerne (deduktivt). F.eks. i den frie leg eller mere åbne aktiviteter, hvor børnene er medspillere i udvikling af legen eller aktiviteten, og i stor grad selv sætter dagsordenen. Her griber den voksne den leg der allerede er opstået spontant børnene imellem, og leder den hen mod et i situationen opstået mål. Vi lægger stor vægt på i Hasselhuset, at børnene har medbestemmelse og medindflydelse på deres dagligdag når de er i Hasselhuset.

Vi har stor fokus på fællesskabet både i Hasselhuset og i nærmiljøet, i Hasselhuset gennem den fælles legeplads for vuggestue og børnehave og fælles temaer og emneuger og i nærmiljøet i gennem bl.a. fællesarrangementer med daginstitutionen "Livets børn" i Gedved.

Børnemiljø

Børnemiljøet i Hasselhuset omfatter det enkelte barns liv i den fysiske, psykiske og æstetiske ramme.

I Hasselhuset arbejder vi ud fra en anerkendende tilgang hvor vi ser det enkelte barn som det er, og ikke kun ud fra hvad det kan. I Hasselhuset er vores mål at skabe tryghed og nærvær for det enkelte barn, og dermed sikre et miljø der fremmer børnenes trivsel, sundhed, udvikling og læring. Vi er som voksne ansvarlige for at skabe det bedste grundlag og fundament for, at det enkelte barn kan lære, udvikle en psykisk robusthed og indgå og handle i sociale relationer og fællesskaber.

"Giv børnene ret til at lege og lære, at drømme og forme, leve og være! Kun der hvor børn kan føle sig trygge, gror det, de gamle kaldte for lykke." – Carl Sharnberg.

Vi vil her i afsnittet beskrive den gensidige påvirkning, der finder sted mellem børnene og omgivelserne og dermed skaber børnemiljøet. Vi vil beskrive hvordan børnene trives med hinanden og de voksne, beskrive de aktuelle rammer inde og ude og de fysiske, psykiske og æstetiske forhold der udgør børnemiljøet i Hasselhuset.

Fysisk børnemiljø

Indendøre er Hasselhuset opdelt i mange forskellige rum, der opfordre til aktiviteter i mindre grupper. I midten af huset ligger værkstedet, hvor der er rum og rammer for kreative aktiviteter for hele huset, her gives der rum for udvikling af barnets sociale kompetencer, sproglige udvikling, alsidige personlige udvikling, den motoriske udvikling og ikke mindst kulturelle udtryk og værdier og pga. rummets udformning, foregår denne udvikling i et mindre forum, hvor der er plads til at den enkelte kan komme på banen.

Vuggestuen er indrettet sådan at børnene til hverdag stimuleres motorisk, bl.a. på madrassen der både kan bruges til at sidde på og synge og hygge mm, og til at hoppe/tumle på. I legerummet forefindes forskelligt legetøj der er med til at stimulere og udvikle det enkelte barn og til at åbne op for det sociale fællesskab. Her lærer barnet bl.a. at indgå i sociale relationer og i samspil med andre, kommunikere med sin omverden og have indlevelse i andre. Der er også et motorik/soverum, hvor der kan danses vildt til musik, deltages i rytmik og bevægelse og til at tumle i puder. Her skabes der rum for barnets udvikling hen imod at være kropsbevidst og til at mestre koordinering af grundbevægelserne. Det tilstødende krybberum, giver mulighed for at børnene i alt slags vejr, tørfodet selv kan gå ud til sin barnevogn og med en stige selv kravle op. På denne måde understøttes barnets motoriske udvikling og selvhjulpenhed. Vuggestuens badeværelse er ligeledes med til at skabe rum for denne udvikling, idet barnet f.eks. selv lærer at tage sæbe og papir ved håndvasken, kravle op på hæve/sænke puslebordet og øver sig i selv at tage tøj af og på. De største af vuggestuebørnene, øver sig i at gå på potten, selv tage ble af og putte den i skraldespanden og stående få ble på. I vuggestuens spiserum er der plads til, at børnene kan sidde ved flere borde, og derved styrke det sociale fællesskab i mindre grupper. Her kan de større børn selv kravle op på deres stol eller skammel, hjælpe med at kører rullebordet med maden ind, selv gå hen med sin klud efter spisning for på den måde at være deltagende i måltidet. Spiserummet danner ligeledes også rammerne for morgenmaden for de børn i huset der møder ind tidligt, og dets centrale placering giver et godt udgangspunkt for den gode aflevering, og er på samme tid et kendt sted for de mindste børn i huset. I vuggestuens garderobe er der ligeledes plads til arbejdet med barnets selvhjulpenhed. Barnet tager efter alder selv deres tøj og forsøger sig med at tage det på, og skal de have hjælp til f.eks. støvler eller andet, kravler de selv op på trappen, der dels er med til at give barnet en følelse af at hjælpe til med det hele, men også til for at afhjælpe personalet til færre buk og færre dårlige arbejdsstillinger.

Børnehavens stuer indeholder gode legerum, der ligger op til både leg i større grupper og til mere fordybet leg i mindre grupper. Her er mange udfoldelsesmuligheder, der hver især ligger op til læring hos det enkelte barn, og som danner rammen for planlagte pædagogiske aktiviteter. Her gives der rum og mulighed for etablering af venskaber og at indgå i samspil med andre omkring forskellige aktiviteter, læringsmiljøer, have indlevelse i hinanden, arbejde med og udvikle de mere finmotoriske og alsidige personlige udfordringer, bl.a. igennem leg med legoklodser, puslespil mm. Der er ligeledes sofaer til når barnet har brug for en pause eller til hygge og højtlesning, hvor bl.a. barnets sproglige udvikling er i fokus.

Børnene har også et mindre grupperum der indimellem skifter fokus, bl.a. til hygge/stillerum/legorum eller tumlerum, hvor der er rig mulighed for leg eller aktiviteter i mindre grupper. Her er der ligeledes rum for udvikling af sociale kompetencer, den sproglige udvikling, især brugt i forhold til førskoleaktiviteter og til krop og bevægelse, kropsbevidsthed og mestre koordinering af grundbevægelserne når rummet er tumlerum. Med ovenstående rum er der fysisk plads til spisning i mindre grupper, så der skabes rum for dialog og sproglig udvikling ligeledes i spisesituationer. Børnehaven har 2 toiletter, hvor der som i vuggestuen opfordres til selvhjulpenhed, ved toiletbesøg, håndvask, bleskift mm. De mindste børn kravler selv op på puslebordet eller toilettet ved hjælp af en lille trappe, så de på den måde selv er aktiv deltagende. I garderoben kan børnene selv finde deres tøj og der er plads til at mange børn kan tage tøj på, på samme tid. Der er bl.a. også en støvleknægt til hjælp med støvlerne, så børnene får oplevelsen af selv at kunne. Glasdørene er med til at give børnene en indsigt i vind og vejr, og dermed hvilken påklædning der påkræves, enten ved at se på vejret eller på sine kammerater på legepladsen.

For at tilgodese de børn der er udsatte eller har ekstra behov, har vi i vores mindre rum, mulighed for at gå fra og give børnene en pause enten alene eller i en lille gruppe, bl.a. også igennem læseleg der er med til at understøtte børnenes sproglige udvikling. På børnehavestuerne er der mulighed for etablering af et indbygget "frirum" der er afskærmet, så børn med særlige behov kan få en pause, og har mulighed for et frirum med færre stimuli, dette er dog midlertidig taget ned, da der ikke p.t. er brug for det.

Legepladsen omkring Hasselhuset giver mange muligheder for stimulering og læring, det ujævne terræn og de mange muligheder styrker børnenes motoriske udvikling og er med til at udfordre det enkelte barn i forhold til dets nærmeste udviklingszone. Der er en større bakke med rutchebane og et rør igennem, der lægger op til forskellige lege, om sommeren kravles, rutches, løbes der bl.a. og om vinteren kælkes der, her styrkes bl.a. barnets kropsbevidsthed og mestring af grundbevægelserne. Og ligeledes på cykelbanen, hvor både vuggestue og børnehavebørn kan cykle på et ujævnt terræn, enten på løbecyklar eller scootere alt efter børnenes alder. I den ene ende af legepladsen ligger der små legehuse, hvor der dannes rum for leg i mindre grupper, her kan man også gemme sig bag hækken, eller klatre i det store klatrestativ, og for både små og store, er der mulighed for at grave i den store sandkasse. Der er også balancebane og et lille klatretårn for de mindste, hvor der arbejdes med de sociale kompetencer, i form af at afpasse på hinanden f.eks. op og ned af trappen og at vente på tur. De mange hække, træer, frugttræer, blomster, bede og køkkenhaven, skaber et rum hvor barnet med sin nysgerrighed får en indsigt i dyrs og planter livsbetingelser og der er i det nære miljø rum til eksperimentering med naturens materialer og det den har at byde på. Her har børnene mulighed for at følge med i årets gang i naturen, fra f.eks. knop til blomst og til frugt på frugttræerne, og ligeledes følge med i, hvad der kommer op i urtehaven, fra f.eks. frø til krydderurt.

Bålhytten danner rammen for det sociale samvær, kulturelle udtryk og værdier og giver en indsigt i hvordan man kan bruge naturens materialer. Bålet bliver tændt hver uge, og børnene hjælper med til at hente brænde, kigger med når der tændes og er aktiv deltagende når der tilberedes mad.

Udeliv i Hasselhuset prioriteres højt og vi prioriterer natur og friluftaktiviteter som en væsentlig del af børnenes hverdag, derfor har vi også flere år i træk fået tildelt det grønne flag og blevet anerkendt som en grøn institution. Det er ikke kun Hasselhusets legeplads der danner rammerne, idet vi også bruger det nærmiljøet har at byde på. Bl.a. seminariparken eller skoven. Jf. Hasselhusets Natur og udelivspolitik. Her igennem skabes der rum og mulighed for en større forståelse for natur og naturfænomener, og ikke mindst en styrkelse af det grovmotoriske og krop og bevægelse. Vi bestræber os i Hasselhuset på at implementere alle læreplanstemaerne i naturen så vidt muligt.

Psykisk børnemiljø

Vi bestræber os på i Hasselhuset, hvad enten det er i vuggestuen eller i børnehaven at skabe et miljø, hvor børnene omgås hinanden med respekt og at alle behandler hinanden ordentligt. Vi støtter det enkelte barns alsidige personlige udvikling, i forhold til at have indlevelse i andre, turde sige fra og til at opbygge en psykisk robusthed. Dermed også at være bevidst om og have en respekt for egne og andres grænser. Det er vores opfattelse at et godt psykisk børnemiljø bidrager til en atmosfære der lægger op til venskaber, fællesskaber, nærvær, anerkendelse, rummelighed, omsorg, tryghed, tillid, selvstændighed, selvværd, medbestemmelse og dermed skaber trivsel og en god hverdag for det enkelte barn. Ovenstående begreber bestræber vi os på at det enkelte barn møder hver dag i deres gang i Hasselhuset, og det er ligeledes begreber der knytter sig tæt op af Hasselhusets værdigrundlag. Det er hermed vigtigt for os, at det enkelte barn mødes af nærværende og lyttende voksne, der er med til sammen med barnet at udvikle en følelse af succes gennem medindflydelse og igennem passende udfordringer efter barnets nærmeste udviklingszone.

Vi oplever i Hasselhuset glade og trygge børn, børn der er glade for at blive afleveret, børn der trives, børn der på tværs af alder danner relationer og venskaber, hvilket for os er en indikator på at vi lykkes. Her kan også inddrages vores store fokus på at alle børn oplever en voksen at vinke med hver dag, når der skal siges farvel til mor eller far, hvad enten det er tidligt om morgenen når hele huset er samlet til morgenmad i vuggestuens spiserum, der er placeret centralt i Hasselhuset, eller senere på formiddagen hvor de enkelte stuer er åbne. Dette synliggøres også at det lykkes, igennem tilfredshedsundersøgelsen for både børnehaven og vuggestue.

Vi arbejder meget med det psykiske børnemiljø bl.a. igennem "fri for mobberi" der bl.a. er med til at forebygge mobning, hvor det i vuggestuen introduceres igennem bamseven, rytmik og bevægelse og ikke mindst i hverdagen i det sociale samspil børnene imellem. Her styrkes det enkelte barn i at kunne handle i sociale fællesskaber og til at kunne kommunikere med sin omverden. I børnehaven arbejdes der ligeledes med fri for mobberi, bl.a. igennem bamsemøder, dialog omkring konkrete situationer eller plancer, og igennem massage. Børnene lærer her omkring de sociale spilleregler og om det at være en god ven.

Vi voksne i Hasselhuset har fokus på en god tone, både mellem hinanden og imellem børnene, da vi er nærværende rollemodeller for børnene.

I løbet af dagen deles børnene op i mindre grupper, da det giver en overskuelighed for børnene og fordi det er med til at skabe en ro og bedre forudsætninger for læring.

Dette arbejde i mindre gruppe, gør også at børn med særlige behov lettere kan integreres i dagligdagen, og vi lægger stor vægt på at kunne rumme det enkelte barn, uanset behov de måtte have, om det er ekstra nærvær, bjørnekrammere, ekstra tryk eller lign.

Vores forældre inddrages også i "fri for mobberi", både igennem at vi lægger op til en ordentlig tone fra forældrenes side, men også i forbindelse med deres børns legeaftaler, f.eks. at deres børn leger med mange forskellige børn og at der snakkes pænt om alle børn, ansatte og forældre i Hasselhuset. Derudover får forældrene også kendskab til principperne i "fri for mobberi" igennem forældremøder, plancher og de 5 "fri for mobberi" forældreråd.

Æstetisk børnemiljø

I de forskellige rum i Hasselhuset bestræber vi os på at give børnene noget at opdage og kigge på. Stuerne er lyse rum, hvor væggene dels er præget af inspirerende og læringsmæssige plancher, malerier mm, og af børnenes egne fremstillede kreative produkter både ude og inde. Derigennem åbnes der op for inspiration og dialog og en anerkendelse af barnets fantasi og kreativitet. I vuggestuen og børnehaven skabes der en bro mellem hjemmet og vuggestuen/børnehaven igennem huse på væggen, med børnenes familier, dyr og hvad barnet godt kan lide. Børnenes fantasi stimuleres ud over det visuelle også hver dag, igennem fortællinger, sange med fagter, instrumenter og musik. Børnene får kendskab til forskellige materialer, farvekridt, modellervoks, saltdej, vandfarver, sæbebobler, perler mm., hvilket også er med til at udvikle fantasi og udfoldelsesmuligheder hos børnene. Legepladsens forskellige muligheder og natur, skaber også rammerne for, dels at der er højere til loftet og fysisk mere plads end inden døre, men også til inspiration til lege og udvikling af børnenes fantasi.

Omgangstonen og den måde vi taler til hinanden på i Hasselhuset, er med til at skabe en positiv og behagelig stemning og en god atmosfære i Hasselhuset, der danner grundlaget for at børnene kan lære og trives og være en del af gode oplevelser og relationer.

Børn med særlige behov

Der er mange grunde til at børn i kortere eller længere perioder har brug for en særlig opmærksomhed og støtte i dagligdagen. Her er der behov for ekstra fokus, så der er tid, rum og plads til ro, afskærmning, støtte i de særlige udfordringer. Dette fokus bestræber vi os i Hasselhuset for at imødekomme, både med de nødvendige foranstaltninger i dagligdagen, f.eks. normeringen og som før skrevet, fysiske anordninger og arbejdet i mindre grupper. På personalemøder sparreres der i hele personalegruppen og formidles vigtig information, så alle har samme forudsætninger for at rumme og støtte det enkelte barn på bedste måde. Vi inddrager i stor grad forældrene til børn med særlige behov, og vi inddrager også ved nødvendighed andre indsatser, som sparringspartnere, talepædagoger, psykologer, sundhedsplejersker mm, f.eks. igennem de løbende konferencer med "tværgående enhed for læring".

Problematikker i forhold til børnemiljø

Vi har i Hasselhuset arbejdet med strukturen og vagtplanen, for at ændre morgen og eftermiddagsituationen til det bedre. Vi har i perioder rigtig mange tidlige og sene børn udover det forventede, hvilket er en konkret problematik der direkte spiller ind på børnemiljøet, f.eks. i forhold til at kunne modtage det enkelte barn på bedste måde, netop som vi tillægger stor værdi i Hasselhuset. Igennem denne udfordring har vi tilpasset vagtplanen, for at Hasselhuset stadig er et trygt og omsorgsfuldt sted at blive afleveret. Den løsning vi er kommet frem til og stadig arbejder med, er "bufferen". Hermed kan personalets morgenvagt indenfor et tidsrum ændres løbende, og eftermiddagsbufferen, går først hjem når dette kan forsvares, både i forhold til børn og de praktiske forhold. Dermed bestræber vi os på i Hasselhuset, at have det nødvendige antal personaler, ud fra hvor mange børn der måtte være på den enkelte dag, også med kort varsel.

Sikkerhed

I Hasselhuset betyder sikkerheden alt, derfor er alle rengøringsmidler mm. lukket forsvarligt inde eller over børnenes rækkevidde. Vi har på kontoret lister over alle farlige væsker mm, så vi på den måde kan finde dataark hvis uheldet skulle være ude. Vi har stor fokus på brandsikkerheden, og har mindst en gang i året brandøvelse, som i Hasselhuset kaldes "slangeleg", et forsøg på at skabe en tryghed og mindske panik, igen hvis uheldet skulle være ude. Alle faste personaler har alle deltaget i førstehjælpskursus, der holdes ved lige mindst hvert 2. år, og løbende planlagte brandkurser.

Handleplan

Vi evaluerer løbende børnemiljøet i Hasselhuset, hvilket vi gør på personalemøder, pædagogiske lørdage, forældresamtaler, forældrebestyrelsesmøder, forældremøder og i den daglige dialog med hinanden. Derudover har vi årligt forældrearbejdsweekender, hvor forældre er med til at forskønne huset inde som ude, og årligt en bedsteforældre dag / blomstens dag, hvor legepladsen pyntes af fine blomster og en bedsteforældredag / julehygge sidst i november, hvor Hasselhuset pyntes op og gøres klar til julemåneden.

Børneperspektiv

Børnemiljøet vurderes ud fra og arbejdes med, i forhold til børnenes egne ytringer, meninger og reaktioner på det fysiske, psykiske og æstetiske børnemiljø, og igennem uformelle samtaler og sproglige udvekslinger. Her inddrages også arbejdet med "venskabstræet" hvor vi visualisere relationer, der især ved de ældste børn giver et direkte indblik i det der har stor indflydelse på det enkelte barns psykiske børnemiljø. Ved de mindre børn, har den voksne for øje at arbejde med det så objektivt som muligt, så det på bedste måde bliver fra barnets eget perspektiv.

Ligeledes tager vi også udgangspunkt i det analytiske børneperspektiv, hvor vi som voksne tager ansvar og afkoder barnet, sætter sig i barnets sted og ser på barnets intention. Vi går i dialog med hinanden og reflektere over det fysiske, psykiske og æstetiske børnemiljø, her inddrages også tilfredshedsundersøgelsen, hvor forældrene på vegne af deres børn og med udgangspunkt i barnets trivsel, er med til at give et billede af det fysiske, psykiske og æstetiske børnemiljø. På denne måde arbejder vi, som før skrevet, med at kvalitetssikre og udvikle dels børnemiljøet men også vores daglige pædagogiske praksis, igennem det at have en reflekterende, undersøgende og undrende tilgang til egen praksis, så fagligheden udvikles og udfordres. Det er for os i Hasselhuset en evig læreproces.

Udviklingsperspektiv

Fremtiden i Hassel-huset vil byde på flere store udviklingstiltag.

Bl.a. har friluftsrådet lanceret et nyt tiltag på linje med det grønne flag. Tiltaget består i et blåt "spring ud i naturen" flag, der ligger op til at bruge de 18 grundbevægelser i naturen. Dette flag stræber vi efter at få lov at få tildelt, da vi ser det hænger sammen med vores udelivspolitik og vores grønne profil. Vi har haft 2 ansatte på kursus hos friluftsrådet, netop med henblik på tilegnelse af dette flag.

Derudover kommer der til at ske store fysiske ændringer i børnemiljøet på legepladserne omkring huset. Vi er i gang med en længere proces, med bl.a. 2 på hinanden følgende kurser for hele huset, i at nytænke pædagogikken på legepladsen, ændre de fysiske rammer så flere lærerplanstemaer tilgodeses og et legepladsudvalg der står for at samle og effektuerer de ansattes ønsker og ideer.

I takt med at den nye styrket pædagogiske læreplan med dertilhørende nye/ændrede læreplanstemaer skal implementeres i efteråret 2018, kommer alle pædagoger i huset på kursus til efteråret, hvorefter en ny og revideret læreplan udarbejdes. Hele proceduren omkring planlægning af pædagogiske forløb og aktiviteter ud fra læreplanerne og evalueringen heraf, bliver derfor også ændret, og vi kommer til at arbejde i de pædagogiske teams omkring børnegrupperne på en helt ny måde. Her ses konkret på hvilke udfordringer den pågældende børnegruppe har på et givent tidspunkt, og derudfra planlægges diverse tiltag med inddragelse af alle 6 reviderede læreplanstemaer under hver fokusperiode.

Læreplaner for Hassel-Huset: Vuggestue: 0-2 år og 11 mdr.

Krop og bevægelse

Sammenhæng

Kroppen er et meget kompleks system, og kroppens motorik og sanser gør det muligt for barnet at tilegne sig erfaring, viden og kommunikation. De følelsesmæssige og erkendelsesmæssige processer udvikles, når barnet er virksomt med sanser og motorik. Dermed skabes grundlaget for at være sund og robust.

Gennem aktivitet og sanser får barnet erfaringer og viden, som danner fundament for både trivsel, læring og udvikling. Barnet lærer og udvikler sig i særlig grad på det motoriske og på det sanse- og bevægelsesmæssige område, når det er fysisk aktivt og opmærksomt over sig i at koordinere sine bevægelser.

Mål - Målet er, at barnet udvikler kompetence til:

Barnet 9 -15 mdr

- At deltage i hverdagsrutiner
- At anvende sanserne
- At koordinere kroppens grundbevægelser

Barnet 2 – 3 år

- At være selvhjulpen i hverdagen
- At være kropsbevidst
- At være rutineret med sine grundbevægelser

Pædagogiske planlagte aktiviteter

- Vi vil tage børnene med udenfor hver dag
- Brug af legepladsens muligheder for leg med vand, sand, mudder
- Rutsje, gyng, cykle, balancere, gå, kravle
- Være i ujævnt terræn – bestige bakken
- Mærke årstidernes skiften
- Tage på ture i nærmiljøet (gåben el. cykel)
- Ugentlige ture på plejehjemmet (gåturen, andre fysiske rammer)
- Tur i hallen hver uge / parken
- Rytmik og bevægelse
- Synge sange om kroppen og udpege kropsdele
- Fokus på vores forskellige sanser
- Vi giver børnene tid og mulighed for at deltage aktivt i egen dagligdags af/påklædning, spise /drikke, vaske hænder og mund
- Finmotoriske aktiviteter hvor barnet har mulighed for at eksperimentere med forskellige materialer og redskaber, eks. modellervoks, salt-dej, kartoffelmel, ler, store perler, lim, vandfarver, akrylmaling, sakse, papir, karton, pap osv.
- Vi voksne er rollemønstre og viser glæde ved bevægelse

Tegn

Barnet 9-14 mdr.

- Bevæger kroppen i overensstemmelse med det, som finder sted
- Smiler eller græder ved kendte lyde, dufte og kropssprog
- Klukker – ler ved overraskelser og udtrykker protest lyde ved afvisning
- Ler, når kroppen bevæges
- Giver respons på syns-, høre-, lugte-, føle- og smagsindtryk med lyde og mimik
- Griner ved kropslig kontakt.
- Græder ved kropslig belastning
- Står på begge ben og bærer sin egen vægt
- Går med støtte, skubber sig af sted eller kravler
- Sidder uden støtte og tager fra med hænderne, når det vælter til siden

Barnet 2 -3 år

- Klare af - og påklædning
- Vasker hænder
- Tager initiativ til at gå på toilet
- Bevæger kroppen i overensstemmelse med konkrete udfordringer
- Er stille for at koncentrere sig om at benytte sanserne
- Efterligner andre bevægelser med kroppen
- Går, løber, hopper, kravler, slår kolbøtter, kaster, griber sikkert mellem højre og venstre ben.
- Cykler, løber eller går over en længere distance uden at give op

Sproglig udvikling

Sammenhæng

Et veludviklet sprog er en vigtig forudsætning for hele barnets udvikling. Når barnet kommunikerer med lyd, mimik og sprog, er det typisk i kontakt med andre og det gør sproget til en vigtig del af de sociale kompetencer.

Sproget er med til at sætte viden i system og medvirker til at skabe grundlag for erkendelser og overvejelser.

Udgangspunktet for det meningsfulde sprog er til stede, når barnet er så bevidst om et emne eller en genstand, at barnet også kan bruge det i situationer, hvor f.eks. genstanden er uden for synsvidde.

Mål - At barnet udvikler kompetence til:

Barnet 9 – 14 mdr.:

- At etablere sproglig kontakt
- At kommunikere med andre
- At håndtere sprogets form

Barnet 2 – 3 år:

- At etablere sproglig kontakt
- At kommunikere med sin omverden
- At forstå sprogets regler

Pædagogiske planlagte aktiviteter

- Den daglige dialog (understøttende sprogstrategier)
- Mad der stimulerer mundmotorikken – eksempelvis rugbrød
- Undgå unødigt sut
- Arbejdet med at sætte ord på maden, udseende, farver og form
- Bade børnene i ord
- Sangkuffert
- Højtlesning, historiefortælling med bøger, der udvider børns begrebsverden
- Dialogisk læsning (understøttende sprogstrategier)
- Arbejde med børnenes genfortælling (understøttende sprogstrategier)
- Lyttelege
- Babytegn
- Læseleg
- Fri for mobberi

Tegn

Barnet 9 – 14 mdr.:

- Peger, rækker ud og skubber hen til
- Ler, klapper, siger lyde og enkelte ord
- Giver og tager genstande
- Er i dialog med andre med lyde og ord
- Bevæger hovedet ved et "ja" eller "nej"
- Giver respons på kropsudtryk og stemmens betoning
- Siger korte, ens sammenhængende lyde og enkelte ord
- Efterligner sprogmelodien i det, barnet hører
- Giver respons på typiske ord og udtryk fra hverdagens rutiner

Barnet 2 – 3 år:

- Søger øjenkontakt og siger noget
- Tager initiativ til at snakke med andre
- Snakker til andre for at få dem til at se eller høre noget bestemt
- Anvender og leger med lyde, ord og remser i samvær med andre
- Fortæller om sine oplevelser
- Siger sætninger med mindst 3 -4 ord

Alsidig personlig udvikling

Sammenhæng

Barnet er begyndt at udvikle en begyndende identitet: Hvem er jeg – hvad kan jeg? Det undersøger nysgerrigt, hvad der sker omkring det og viser, at det vil ses som det menneske, det er

Barnets alsidige udvikling er en dannelsesproces, hvor det afprøver og udvikler sin identitet, mens det øver sig i at forstå sig selv. Barnet søger anerkendelse, spejler sig og tester sig selv ved at tilkendegive, hvad det kan lide og ikke lide. Barnet mærker, hvad det selv har lyst til, hvad det har godt af og passer på sig selv ved at sætte grænser

Mål - Barnet udvikler kompetence til:

Barnet 9 – 14 mdr.:

- At have indlevelse i andre
- At tage initiativ
- At være psykisk robust

Barnet 2 – 3 år:

- At have indlevelse i andre
- At handle selvstændigt
- At være psykisk robust

Pædagogiske planlagte aktiviteter

- giver tryghed ved at give fysisk og psykisk omsorg
- sørger for at dagen er forudsigelig og genkendelig
- er synlige og troværdige voksne
- opfordrer barnet til at hjælpe andre børn
- tager udgangspunkt i det enkelte barns behov
- hjælper barnet med at sætte ord på dets behov
- de voksne er gode rollemodeller
- de voksne har en anerkendende tilgang til hinanden og børnene
- indretter forskellige læringsmiljøer
- Rytmik med bamseven

Tegn

Barnet 9-14 mdr.:

- gentaget lyde, bevægelser og ansigtsudtryk efter andre
- bevæger sig mod eller rækker ud efter andre
- reagerer på kontakt
- rækker ud med hænderne
- kigger, rækker ud, skubber væk ved nye stimuli
- forsøger sig frem gentagne gange
- kravler eller rumper sig ud i nye omgivelser

Barnet 2 – 3 år:

- smiler, når andre smiler
- trøster dem, som er kede af det og smiler, når andre er glade
- kalder på andre for, at de kan se, høre eller være med
- uopfordret spørger til andre
- uopfordret hjælper og støtter andre
- bevæger sig fra noget kendt til noget ukendt
- viser med krop og sprog, hvad det vil, kan trøstes og falde til ro uopfordret udtrykker, hvad det vil og kan

Natur og naturfænomener

Sammenhæng

Barnets oplevelser og undersøgelser i naturen er domineret af leg, kropslighed og sanselighed. Når barnet observerer og eksperimenterer i naturen får det nogle afgørende eksistentielle erfaringer om liv og død, og det får indsigt i menneskets afhængighed af naturen og dens skrøbelighed.

Når barnet mærker de skiftende årstider og ser på dyr og planter, oplever barnet, hvordan naturen og dens cyklus fungerer.

Ved at sanse og at være i naturen erfarer barnet naturens storhed, og hvordan naturen opretholder sig selv.

Disse oplevelser skaber grundlag for barnets udvikling af æstetiske kompetencer.

Mål - Barnet udvikler kompetencer til:

Barnet 9-14 mdr

- At modtage naturoplevelser

Barnet 2-3 år

- At have glæde ved oplevelser i naturen
- At have kendskab til dyr, planter og materialer i naturen.
- At være nysgerrig over for naturen og dens fænomener

Pædagogiske planlagte aktiviteter

- Spirings forsøg i vindueskarmen – solsikken
- Blomstens dag med bedsteforældre
- Jord til bord
- Lavet insekthotel
- Gravet efter orm, vendt sten og træstammer. Rørt ved og studeret bænkebidere, mariehøns mm
- Ude hver dag i alt slags vejr hele året rundt
- Sunget sange om dyrene
- Samlet affald og været kreative med genbrugsmaterialer
- Sange om affald / sortering
- Gang i bålet (kendskab til de 4 elementer ild, vand, jord og luft)
- Ture i nærmiljøet
- Tur til børnebondegården
- bevægelser i naturen
- Leg med vinden, drager af poser, Male på sten

Tegn

Barnet 9-14 mdr.

- Retter sine øjne og vender sin krop mod lyde og fænomener i naturen.
- Smiler og rækker armene frem. Græder og tager hænderne op foran ansigtet.
- Ser, lytter, dufter, smager, og rører.

Barnet 2 -3 år

- Løber, hopper, ler og snakker i og om naturen.
- Udtrykker begejstring ved at se dyrespor og bosteder for dyr.
- Bygger og leger med naturmaterialer
- Kigger i bøger om dyr og planter og snakker om hvad, det ser
- Viser med sin adfærd respekt for dyr og planter
- Sætter navne eller begreber på nogle dyr, planter og naturfænomener.
- Flytter ting i naturen og iagttager dyr og deres adfærd
- Spørger til regn sne ild sol måne og stjerner
- Spørger til dyrenes boliger og til hvad de spiser

Sociale Kompetencer

Sammenhæng

Barnet øver sig i sociale kompetencer, når det kommunikerer og færdes i et samspil med andre og det øger hele tiden sine evner til at samarbejde, lege og håndterer de sociale spilleregler

Barnet opbygger og styrker sine sociale kompetencer i samspil med andre, når det udforsker fællesskaber. Barnet tilegner sig spilleregler for samvær, lege og aktiviteter og er selv med til at skabe reglerne som en del af samværet I venskaber mærker barnet, hvad det betyder at være sammen med andre, og barnet lærer at tage et socialt ansvar For at gøre sig forståelig i sociale sammenhænge benytter barnet sig både af kropssprog og det talte sprog. Identitet og sociale sammenhænge, hvor det kan spejle sig, efterligne andre og modtager og give respons i forholdet til andre mennesker.

Mål - At barnet udvikler kompetence til:

Barnet 9 – 14 mdr.:

- Tilknytning og adskillelse
- At indgå i fællesskaber
- At kommunikere med følelser

Barnet 2 – 3 år:

- At etablere venskaber
- At indgå i fællesskabets sociale spilleregler
- At kommunikere med følelser

Tiltag

De voksne:

- De voksne er omsorgsfulde og anerkendende i deres kommunikation til hinanden og børnene
- De voksne er gode rollemodeller i legen
- De voksne guider barnet i legen

- De voksne er tydelige i deres sprog, kropssprog og mimik
- De voksne tager udgangspunkt i barnets udviklingstrin
- Børnene opfordres til at hjælpe hinanden
- Voksenstyrede aktiviteter, såsom spil, tegne, kigge og læse i bøger og Sanglege, dog følger vi også børnenes ideer, sådan at det ikke kun er voksenstyret (foran, bagved, ved siden af)
- Inddrage børnene i praktiske gøremål

Pædagogiske aktiviteter:

- Rytmik med Bamseven – fri for mobberi.
- Indrage børnene i praktiske gøremål, køre rullebord ind, dele hagesmækker ud. (Synliggjort med billeder af barnet)
- Lavet familieplancher. (Barnet i fokus)
- Opdeling af børnene i mindre grupper, etablere venskaber.
- Satellitgrupper / Fredagssamlinger – venskab på tværs af grupperne.
- Ture ud af huset i små grupper.
- Vente på tur.

Tegn

Barnet: 9-14 mdr.:

- Vinker, smiler eller græder, når forældrene kommer og går
- Vil sidde på skødet, trøstes eller putte sig ind
- Forlader og vender tilbage til de kendte voksne med jævne mellemrum
- Kigger på det, som andre kigger på og det gør de
- Efterligner andres handlinger
- Tager initiativ til kontakt med andre
- Giver respons med forskellige ansigtsudtryk
- Giver respons med forskellige kropsholdninger og bevægelser
- Giver respons med lyde, latter eller gråd for andre

Barnet 2 – 3 år:

- Smiler ved synet af bestemte børn
- Spørger bestemte børn, om de vil deltage
- Hjælper, opsøger, roser, efterligner, trøster og taler om bestemte børn gentagne gange
- Udtrykker ønske om at være med i fællesskabet på trods af uenigheder
- Overholder aftaler og regler i adfærd, leg og spil
- Fortæller andre hvad de må og ikke må
- Fortæller, morer sig og udtrykker sin ked-af-det-hed, vrede og angst med tale- og kropssprog
- Giver respons på ængstelse og glæde.
- Viser insisterende, hvad det har lyst til.

Kulturelle udtryk og værdier

Sammenhæng

Børns egen kultur er udtryk, der hører sammen med øjeblikket, f.eks. rytmisk lyd, pjat, plagerier, gangarter, mimik og andre kropslige udtryk. Udtrykkene kan også være lege, fortællinger, sange, tegninger, rim, remser, gåder og vittigheder.

Børn skaber ofte deres særlige kulturelle udtryk, som en del af fællesskaber. De leger med lyde og bevægelser på forskellige måder og tager forskellige medier og fysiske steder i brug på egne betingelser

Børn hjælper også hinanden med at besvare spørgsmål som f.eks. "Hvordan er man venner og uvenner?" eller "Hvad er rigtigt og forkert?". De lærer af hinanden og videregiver hinandens erfaringer og kompetencer

Når børn møder voksenkulturen, dens udtryksformer og æstetik, bliver deres egne erfaringer udfordret, så børnene inspireres og inddrages i samfundets kulturelle fællesskaber.

Mål - At barnet udvikler kompetence til:

Barnet 9 – 14 mdr.:

- At deltage i kulturelle aktiviteter

Barnet 2 – 3 år

- At være kreativ
- At være opmærksom på egen kultur.
- At deltage i kulturelle fællesskaber

Tiltag

De voksne:

- De voksne er engagerede, gode rollemodeller og inspirerende for barnet
- Tegne, klippe, klister, modellervoks, ler og maling
- Bage med børnene
- Højtlesning, dialogisk læsning, rim og remser
- Børnesamlinger på stuen og fredagssamling for hele huset i fællesrummet
- Synge nye og gamle sange samt sanglege
- Mulighed for at klæde sig ud
- Børnene hører musik og prøver forskellige instrumenter som trommer, rasleæg m.m.
- Børnene spiller forskellige spil.
- Opmærksomhed på bordskik

Pædagogiske aktiviteter:

- Fejre højtider og traditioner, jul, Halloween og fødselsdage.
- Læse-leg
- Julegaver
- Julekalender / Julefortællinger
- Luciaoptog

Tegn

Barnet: 9-14 mdr.:

- Griber ud, kigger og peger ved højtlesning
- Bevæger kroppen til musik og sange
- Ser efter og efterligner andre børns lyde og bevægelser

Barnet 2 – 3 år:

- Eksperimenterer med materialer
- Finder på nye og anderledes måder at lege, danse, synge og tegne på
- Undersøger det, som er anderledes
- Leger med oplevelser fra de nære omgivelser
- Klæder sig ud og leger at være en anden
- Kigger fokuserer på andres påklædning, sprog og adfærd
- Er aktiv med krop og sprog i dramalege
- Udvikler og fastholder regler sammen med andre i leg og spil.
- Deltager i sanglege og sange med mimik og fagter

Evaluering - Vi evaluerer på følgende måder:

- Vi evaluerer barnets udvikling på stuemøder
- Vi reflekterer over vores arbejdsmetoder på personalemøder
- Vi evaluerer aktivitetsforløb på stue- og personalemøder

Vi dokumenterer gennem billeder, nyhedsbreve, skriftlig information om aktiviteter i dagligdagen, daglig snak med forældrene og praksisfortællinger

HASSELSHUSET.

Læreplaner for Hassel-Huset: Yngste børnehavegruppe: 2 år og 9 mdr. – 4 år

Krop og bevægelse

Sammenhæng

Kroppen er et meget kompleks system, og kroppens motorik og sanser gør det muligt for barnet at tilegne sig erfaring, viden og kommunikation. De følelsesmæssige og erkendelsesmæssige processer udvikles, når barnet er virksomt med sanser og motorik. Dermed skabes grundlaget for at være sund og robust. Gennem aktivitet og sanser får barnet erfaringer og viden, som danner fundament for både trivsel, læring og udvikling. Barnet lærer og udvikler sig i særlig grad på det motoriske og på det sanse- og bevægelsesmæssige område, når det er fysisk aktivt og opmærksomt over sig i at koordinere sine bevægelser.

Mål - Målet er, at barnet udvikler kompetence til:

- At være selvhjulpen i hverdagen
- At være kropsbevidst
- At være rutineret med sine grundbevægelser

Pædagogiske planlagte aktiviteter

- Vi snakker om kroppen, hvad de forskellige ting hedder, hvordan vi ser ud og tegner den på kropstørrelse papir
- Vi har jævnligt et barn til at stå på bordet, hvor vi så udpeger de forskellige dele ("kropsbanko")
- Vi laver sanglege om kroppen (knoglesangen), bevægelseslege med forhindringer
- Vi er i hallen hver uge eller i parken, hvor vi laver en motorikbane, hvor børnene får udfordret deres motorik og balance og øver os i at kaste og gribe bolde
- Vi øver finmotorikken ved at klippe, tegne og lime f.eks. mariehøner og edderkopper til stuen
- Vi snakker om sund/usund mad, hvor vi laver plancher med madbilleder vi har klippet ud fra blade og taler om hvad nøglehuls-mad er
- Vi arbejder med 7 ud af 18 grundbevægelser
- Mindfulness
- selvhjulpenhed

Tegn – Barnet:

- Klarer af - og påklædningmålet?
- Vasker hænder og hjælper til med at børste tænder
- Tager initiativ til at gå på toilet
- Bevæger kroppen i overensstemmelse med konkret udfordringer
- Er stille for at koncentrere sig om at benytte sanserne
- Efterligner andre bevægelser med kroppen
- Går, løber, hopper, kravler, slår kolbøtter, kaster, griber sikkert
- Cykler, løber eller går over en længere distance uden at give op.

Sproglig udvikling

Sammenhæng

Et veludviklet sprog er en vigtig forudsætning for hele barnets udvikling. Når barnet kommunikerer med lyd, mimik og ord, er det typisk i kontakt med andre, og det gør sproget til en vigtig del af de sociale kompetencer.

Sproget styrker barnets evne til at tænke abstrakt. Barnet tænker og regulerer sin adfærd ved hjælp af sprog og udvikler et bevidst forhold til sin omverden. Sproget er med til at sætte viden i system og medvirker samtidig til at skabe grundlag for erkendelse og overvejelser.

Udgangspunktet for det meningsfulde sprog er til stede, når barnet er så bevidst om et emne eller en genstand, at barnet også kan bruge sproget i situationer, hvor f.eks. genstanden er uden for synsvidde.

Mål

Barnet udvikler kompetence til:

- At etablere sproglig kontakt
- At kommunikere med sin omverden
- At forstå sprogets regler

Pædagogiske planlagte aktiviteter

- "Fortælle tid" – dialogisk læsning
- Børnenes egen sangbog
- Rim og remser
- Bamsemøder - Fri for mobberi
- Læseleg
- Arbejde med farmer, former og begreber
- Samling med sproget i fokus

Tegn – Barnet:

- Søger øjenkontakt og siger noget
- Tager initiativ til at snakke med andre
- Snakker til andre for at få dem til at se eller høre noget bestemt
- Anvender og leger med lyde, ord og remser i samvær med andre
- Giver respons på det, som andre siger og gør
- Fortæller om sine oplevelser
- Siger sætninger med mindst 3 – 4 ord
- Skriver sit "navn" – leger, at det skriver
- Bruger sprogligt korrekte endelser

Alsidig personlig udvikling

Sammenhæng

Barnet er på vej til at udvikle en begyndende identitet: Hvem er jeg – hvad kan jeg? Det undersøger nysgerrigt, hvad der sker omkring det, og viser, at det vil ses som det menneske, det er. Barnets kompetencer aflæses i træk i personligheden og ses, når barnet bruger sin intuition, og handler i forskellige sammenhænge. Barnets alsidige udvikling er en dannelsesproces, hvor det afprøver og udvikler sin identitet, mens det øver sig i at forstå sig selv. Barnet søger anerkendelse, spejler sig og tester sig selv ved at tilkendegive, hvad det kan lide og ikke lide. Barnet mærker, hvad det selv har lyst til, hvad det har godt af og passer på sig selv ved at sætte grænser.

Mål - Barnet udvikler kompetence til:

- At have indlevelse i andre
- At handle selvstændigt
- At være psykisk robust

Pædagogiske planlagte aktiviteter

- Vi holder "bamsemøder" hver uge, hvor vi taler om, hvordan man er en god ven, vi læser bøger, synger "vennesangen" og masserer hinanden til historier
- Dialogisk læsning til vores "fortælle tid"
- Morgensamling, hvor vi snakker om hvem der er kommet og ikke kommet
- Sanglege/rollelege og regellege

Tegn - Barnet:

- Smiler, når andre smiler
- Trøster dem, som er kede af det og smiler, når andre er glade
- Kaldt på andre for, at de kan se, høre eller være med
- Uopfordret spørger til andre
- Uopfordret udtrykker, hvad det vil og kan
- Uopfordret hjælper og støtter andre
- Bevæger sig fra noget kendt til noget ukendt
- Viser med krop og sprog, hvad det vil
- Kan trøstes og falde til ro

Natur og naturfænomener

Sammenhæng

Barnets oplevelser og undersøgelser i naturen er domineret af leg, kropslighed og sanselighed. Når barnet observerer og eksperimenterer i naturen får det nogle afgørende eksistentielle erfaringer om liv og død, og det får indsigt i menneskets afhængighed af naturen og dens skrøbelighed.

Når barnet mærker de skiftende årstider og ser på dyr og planter oplever barnet, hvordan naturen og dens cyklus fungerer. Ved at sanse og ved at være i naturen, erfarer barnet naturens storhed og hvordan naturen opretholder sig selv. Disse oplevelser skaber grundlag for barnets udvikling af æstetiske kompetencer.

Mål

Barnet udvikler kompetence til:

- at have glæde ved oplevelser i naturen
- at have kendskab til dyr, planter og materialer i naturen
- At være nysgerrig over for naturen og dens fænomener

Pædagogiske planlagte aktiviteter

- Skraldeprojekt – hvad er skrald og hvad må ligge/blive i naturen
- Urtehaven - fra jord til bord
- Affaldssortering
- Ture til kælkebakken
- Sanser i naturen
- Vilde dyr

Tegn - Barnet:

- Løber, hopper, ler og snakker i og om naturen
- Udtrykker begejstring ved at se dyrespør og bosteder for dyr
- Bygger og leger med naturmaterialer
- Kigger i bøger om dyr og planter og snakker om, hvad det ser
- Viser med sin adfærd respekt for dyr og planter
- Sætter navne eller begreber på nogle dyr, planter og naturfænomener
- Flytter ting i naturen og iagttager dyr og deres adfærd
- Spørger til regn, sne, ild, sol, måne og stjerner
- Spørger til dyrenes boliger og til, hvad de spiser

Social kompetence

Sammenhæng

Barnet øver sig i at tilegne sig sociale kompetencer, når det kommunikerer og færdes i et samspil med andre, og det øger hele tiden sine evner til at samarbejde, lege og håndtere de sociale spilleregler.

Barnet opbygger og styrker sine sociale kompetencer i samspil med andre, når det udforsker og deltager i fællesskabet. Barnet tilegner sig spilleregler for samvær, lege og aktiviteter og er selv med til at skabe reglerne som en del af samværet.

I venskaber mærker barnet, hvad det betyder at være sammen med andre, og barnet lærer at tage et socialt ansvar.

For at gøre sig forståelig i sociale sammenhænge benytter barnet sig både af kropssprog og det talte sprog. Identitet og sociale kompetencer skabes, når barnet er i sociale sammenhænge, hvor det kan spejle sig, efterligne andre og modtage og give respons i forholdet til andre mennesker.

Mestring af sociale kompetencer er afgørende for, at barnet selv kan deltage og inkludere andre til at deltage i børne – og læringsfællesskaber.

Mål

- At være en god ven overfor alle
- Drage omsorg overfor hinanden

- Sige fra hvis nogen driller. (STOP)
- Give en undskyldning, når der er overskredet en andens grænse

Pædagogiske planlagte aktiviteter

- Have bamsemøder, hvor der læses bøger om at være en god ven og have dialog kort, som tager udgangspunkt i situationer fra dagligdagen i børnehaven.
- Massage, hvor børnene går sammen to og to, imens der fortælles en historie højt af pædagog. Red barnet og Mary Fonden har udviklet et anti mobbe program. Det er vigtigt at sætte tidligt ind med mobning og forebygge det allerede i børnehaven.

Fri for mobberi har 4 grundlæggende menneskelige værdier:

- Tolerance – Respekt – Omsorg – Mod
- Sociale lege
- Regellege
- samarbejdslege

Tegn

- At børnene i dagligdagen begynder at bruge de redskaber, som der bliver snakket om til bamse møderne
- Vi ser at børnene begynder at have en forståelse for hvordan man er god ven og hvad de sociale spilleregler er

Kulturel Kompetence

Sammenhæng

Børns egen kultur er udtryk, der hører sammen med øjeblikket, f.eks. rytmisk lyd, pjat, plagerier, gangarter, mimik og andre kropslige udtryk. Udtrykkene kan også være lege, fortællinger, sange, tegninger, rim, remser, gåder og vittigheder.

Børn skaber ofte deres særlige kulturelle udtryk, som en del af fællesskaber. De leger med lyde og bevægelser på forskellige måder og tager forskellige medier og fysiske steder i brug på egne betingelser

Børn hjælper også hinanden med at besvare spørgsmål som f.eks. "Hvordan er man venner og uvenner?" eller "Hvad er rigtigt og forkert?". De lærer af hinanden og videregiver hinandens erfaringer og kompetencer

Når børn møder voksenkulturen, dens udtryksformer og æstetik, bliver deres egne erfaringer udfordret, så børnene inspireres og inddrages i samfundets kulturelle fællesskaber.

Mål

- At børnene er opmærksomme på egen og andres kultur
- At være kreativ

Tiltag

- At børnene begynder at udvise en forståelse for hvad de forskellige spilleregler/"pli" f.eks. ved bordet/spisesituationer er – både hjemme ved dem selv og her i huset

- Vi præsenterer børnene for forskellige materialer og udtryk
- Pædagogiske aktiviteter:
- Fejre højtider og traditioner, jul, Halloween og fødselsdage.
- Læse – leg
- Julegaver
- Julekalender / Julefortællinger
- Lucia optog

Tegn

- At børnene eksperimenterer med forskellige materialer
- Finder på nye og anderledes måder at lege, danse og synge på
- Klæder sig ud og leger at være en anden
- Kigger fokuseret på andres adfærd, påklædning og sprog
- Er aktivt med krop og sprog
- Udvikler og fastholder regler sammen med andre i leg og spil
- Deltager i sanglege og sange med mimik og fagter

Vi evaluerer på følgende måder:

- Vi evaluerer barnets udvikling på stuemøder
- Vi reflekterer over vores arbejdsmetoder på personalemøder
- Vi evaluerer aktivitetsforløb på stue- og personalemøder

Vi dokumenterer gennem billeder, nyhedsbreve, skriftlig information om aktiviteter i dagligdagen, daglig snak med forældrene og praksisfortællinger

Læreplaner for Hassel-huset - Ældste børnehavegruppe: Ca. 4-6 år

Krop og bevægelse

Sammenhæng

Kroppen er et meget kompleks system, og kroppens motorik og sanser gør det muligt for barnet at tilegne sig erfaring, viden og kommunikation. De følelsesmæssige og erkendelsesmæssige processer udvikles, når barnet er virksomt med sanser og motorik. Dermed skabes grundlaget for at være sund og robust. Gennem aktivitet og sanser får barnet erfaringer og viden, som danner fundament for både trivsel, læring og udvikling. Barnet lærer og udvikler sig i særlig grad på det motoriske og på det sanse- og bevægelsesmæssige område, når det er fysisk aktivt og opmærksomt over sig i at koordinere sine bevægelser.

Mål - Målet er, at barnet udvikler kompetence til:

- At være selvhjulpen i hverdagen
- At være kropsbevidst
- At være rutineret med sine grundbevægelser

Pædagogiske planlagte aktiviteter

- Vi snakker om kroppen, hvordan vi ser ud og at vi er forskellige.
- Vi synger sange om kroppen, sanglege og andre bevægelseslege.
- Vi bevæger os i forskellige terræn og udfordrer vores kroppe, vi snakker om vores kroppers forskelligheder, styrker og mindre stærke sider, og hvordan vi kan hjælpe hinanden.
- Vi snakker om hygiejne, bl.a. hvordan vi vasker vores hænder
- Vi arbejder med selvhjulpenhed i hverdagen
- Vi har stilletid
- Vi arbejder med Hoppeline

Tegn - Barnet:

- Klarer af – og påklædning, rydder op og finder sine ting
- Benytter toilettet, øver sig i at tørre sig, ordner sit tøj og vasker hænder
- Hjælper til med praktiske gøremål ved oprydning, flytning af ting og ved måltider
- Bevæger kroppen i overensstemmelse med konkrete udfordringer og mestrer begreberne at løbe, hoppe, rulle, gyngesvinge, kaste, gribe
- Anvender ord for sine sanseindtryk og for kroppens funktioner
- Efterligner andres kropslige bevægelser
- Går, løber, hopper, kravler, slår kolbøtter, gynger, kaster, balancerer på et ben og skifter mellem højre og venstre ben
- Cykler, løber og går over længere distancer
- Veksler mellem at være i kropslig ro og i bevægelse
- Har et kendskab til kroppen, hvad kroppen kan holde til og at vi alle er forskellige og kan forskellige ting.

Sproglig udvikling

Sammenhæng

Et veludviklet sprog er en vigtig forudsætning for hele barnets udvikling. Når barnet kommunikerer med lyd, mimik og ord, er det typisk i kontakt med andre, og det gør sproget til en vigtig del af de sociale kompetencer.

Sproget styrker barnets evne til at tænke abstrakt. Barnet tænker og regulerer sin adfærd ved hjælp af sprog og udvikler et bevidst forhold til sin omverden. Sproget er med til at sætte viden i system og medvirker til at skabe grundlag for erkendelse og refleksioner.

Udgangspunktet for det meningsfulde sprog er tilstede, når barnet er så bevidst om et emne eller en genstand, at barnet også kan bruge sproget i situationer, hvor f.eks. genstanden er uden for synsvidde.

Mål - Barnet udvikler kompetence til:

- At etablere sproglig kontakt, lytte og give respons
- At kommunikere med omverdenen
- At forstå sprogets regler

Pædagogiske planlagte aktiviteter

- Højtlesning
- Vi laver Gækkebreve – Gækkevers / "navn"
- Fortællekuffert
- Rytmik
- Vi øver rim og remser
- Bamsemøder - Fri for mobberi
- Læseleg
- Morgensamling / tavle
- Legeøen med førskolen
- Højtlesning

Tegn - Barnet:

- Fortæller om sine oplevelser og erfaringer
- Inviterer sprogligt andre børn til at lege
- Nuancerer sproget ved hjælp af "hvordan", "hvad", "fordi"
- Respondere tilpasset det, andre siger og gør
- Anvender begreber for hvordan det selv, og andre har det
- Fortæller om og inddrager egne oplevelser i leg fra eget liv og forskellige medier
- Benytter relevante ord og bogstaver i leg
- Viser interesse for logoer, tegn og symboler og tolker nogle af disse
- Bruger skrift i leg og kommunikation og leger, at det "skriver"

Alsidig personlig udvikling

Sammenhæng

Barnet er på vej til at udvikle en begyndende identitet: Hvem er jeg – hvad kan jeg? Det undersøger nysgerrigt, hvad der sker omkring det, og viser, at det vil ses som det menneske, det er. Barnets kompetencer aflæses i træk i personligheden og ses, når barnet bruger sin intuition, og handler i forskellige sammenhænge. Barnets alsidige udvikling er en dannelsesproces, hvor det afprøver og udvikler sin identitet, mens det øver sig i at forstå sig selv. Barnet søger anerkendelse, spejler sig og tester sig selv ved at tilkendegive, hvad det kan lide og ikke lide. Barnet mærker, hvad det selv har lyst til, hvad det har godt af og passer på sig selv ved at sætte grænser. Barnet øver sig i at være ud – og vedholdende, når det står over for udfordringer, som det umiddelbart ikke kan håndtere. Det tilegner sig robusthed som har stor betydning for dets dannelse, liv her og nu og i fremtiden.

Mål - Barnet udvikler kompetence til:

- At have indlevelse i andre
- At handle selvstændigt
- At være psykisk robust

Pædagogiske planlagte aktiviteter

- Bamsemøde – Fri for mobberi
- Fortællekuffert
- Sanglege / regellege og rollelege
- Vi laver dagligt samling, hvor vi laver dagens tavle

Tegn - Barnet:

- Beskriver sine følelser og forståelse for andre børn samt spørger til dem
- Trøster, hjælper eller henter hjælp, hvis andre ser ud til at have behovet
- Eksperimenterer med sin position og rolle i børnefællesskabet og efterligner andre
- Siger til og fra, øver sig i at sætte grænser, opretholder og finder balancen mellem egne og de andres behov
- Tydeliggør og reflekterer over egne og andres behov og ideer
- Supplerer aktivt andres initiativer med egne ideer og forslag
- Prøver vedholdende nye lege, eksperimenter og etableringer af nye relationer
- Håndterer udholdende andre børns udfordringer og afvisninger
- Reflekterer over sine erfaringer med modgang og med at lære sig noget nyt

Natur og naturfænomener

Sammenhæng

Barnets oplevelser og undersøgelser i naturen er domineret af leg, kropslighed og sanselighed. Når barnet observerer og eksperimenterer i naturen får det nogle afgørende eksistentielle erfaringer om liv og død, og det får indsigt i menneskets afhængighed af naturen og dens skrøbelighed.

Når barnet mærker de skiftende årstider og ser på dyr og planter oplever barnet, hvordan naturen og dens cyklus fungerer. Ved at sanse og ved at være i naturen, erfarer barnet naturens storhed og hvordan naturen opretholder sig selv. Disse oplevelser skaber grundlag for barnets udvikling af æstetiske kompetencer.

I naturen møder barnet en række naturfænomener som kan betegnes som "før-matetik" og "før-fysik", hvor det får en række førstehåndsoplevelser, nye indsigter og erfaringer med geografiske og naturvidenskabelige fænomener.

Må - Barnet udvikler kompetence til:

- At glædes ved at være i naturen og ved at eksperimentere med naturens materialer
- Kende til konkrete dyr og planter, deres livsbetingelser og enkle begreber fra matematikken og geografien
- At være nysgerrigt på og efterleve enkle normer for adfærd i forskellige former for natur og udearealer

Pædagogiske planlagte aktiviteter

- Skraldeprojekt
- Vi sortere affald
- Vi laver mad over bål hver uge (kendskab til elementet ild)
- Vi er ude i alt slags hver (kendskab til elementerne vand, jord og luft)
- Vi arbejder med dyr som overordnet tema (fugle, bondegårdens dyr, havdyr, vilde dyr, krible krable dyr)
- Tur til Givskud Zoo

Tegn - Barnet:

- Begejstres over træer, planter, dyr og deres levesteder, hvordan de lever og deres spor
- Begejstres og undrer sig over naturfænomener: regn, ild, sol, jord, skyer, sten, regnbue, stjerner, torden
- Bruger naturen, dets elementer og materialer i lege, forsøg og andre aktiviteter
- Kender navne på nogle dyr og planter og fortæller om døgnets rytme, årstider, temperatur, vejr og vind
- Reflekterer over og undersøger, hvad dyr, træer og planter kan og ikke kan holde til
- Mestrer nogle grundlæggende begreber fra matematikken og kategoriserer i farver, størrelser, mængder og former samt kender til fænomenerne: sø, ø, mark, ørken
- Fortæller om og viser, hvordan mennesker konkret kan passe på naturen ved ikke at forurene og fjerne affald
- Viser interesse for og respekt for levende dyr og planter
- Tilpasser sin adfærd efter gældende normer i sin behandling af dyr og planter samt adfærd i naturen og andre udearealer

Sociale kompetence

Sammenhæng

Barnet øver sig i at tilegne sig sociale kompetencer, når det kommunikerer og færdes i et samspil med andre, og det øger hele tiden sine evner til at samarbejde, lege og håndtere de sociale spilleregler.

Barnet opbygger og styrker sine sociale kompetencer i samspil med andre, når det udforsker og deltager i fællesskabet. Barnet tilegner sig spilleregler for samvær, lege og aktiviteter og er selv med til at skabe reglerne som en del af samværet.

I venskaber mærker barnet, hvad det betyder at være sammen med andre, og barnet lærer at tage et socialt ansvar.

For at gøre sig forståelig i sociale sammenhænge benytter barnet sig både af kropssprog og det talte sprog. Identitet og sociale kompetencer skabes, når barnet er i sociale sammenhænge, hvor det kan spejle sig, efterligne andre og modtage og give respons i forholdet til andre mennesker.

Mestring af sociale kompetencer er afgørende for, at barnet selv kan deltage og inkludere andre til at deltage i børne – og læringsfællesskaber.

Mål - Barnet udvikler kompetence til:

- At etablere og forsøge at fastholde venskaber
- At forstå sociale spilleregler
- At kommunikere med følelser

Pædagogiske planlagte aktiviteter

- Sæt ord på følelser
- Fødselsdage – Hvad er jeg god til!
- Ugentlig samling med ”fri for mobberi”
- Sociale lege i hallen og på tur ud af huset
- Dreng / pige dag
- Fortællekuffert
- Samarbejdsøvelser

Tegn - Barnet:

- Viser interesse for og forsøger at lave legeaftaler med andre børn
- Fordyber sig i perioder i selvvalgte lege med andre børn
- Tager initiativ til lege og opsøger andre børn over tidgentagne gange
- Afprøver de sociale spilleregler
- Bruger sproget og sine erfaringer til at læse konflikter
- Forhandler ideer til brug for spilleregler i rollelege
- Udtrykker sprogligt og kropsligt sine følelser
- Øver sig i et nuanceret sprog for at udtrykke sine behov og følelser
- Aflæser og sætter ord på andres kropssprog

Kulturelle udtryk og værdier

Sammenhæng

Børns egen kultur er udtryk, der hører sammen med øjeblikket, fx rytmisk lyd, pjat, plagerier, gangarter, mimik og andre kropslige udtryk. Udtrykkene kan også være lege, fortællinger, sange, tegninger, rim, remser, gåder og vittigheder.

Børn skaber ofte deres særlige kulturelle udtryk som en del af deres fællesskaber. De leger med lyde og bevægelser på forskellige medier og fysiske steder i brug på egne betingelser.

Børn hjælper også hinanden med at bevare spørgsmål som fx "Hvordan er man venner og uvenner?" eller "Hvad er rigtigt og forkert?". De lærer af hinanden og videregiver hinandens erfaringer og kompetencer.

Når børn møder voksenkulturen, dens udtryksformer og dens æstetik, bliver deres egne erfaringer udfordret, så børnene inspireres og inddrages i samfundets kulturelle fællesskaber.

Mål - Barnet udvikler kompetence til:

- At være kreativ
- At være opmærksom på egen og andres kultur
- At deltage i kulturelle fællesskaber

Pædagogiske planlagte aktiviteter

- Synger sange med fokus på forskellige lande og kulturer
- Vi arbejder med Halloween
- Vi går Lucia både i Hassel-Huset og på plejehjemmet (kulturelle forskelle i forhold til den aldersmæssige udvikling)
- Vi julehygger, oplever og arbejder med julen
- Vi holder bedsteforældredag, hvor vi som på plejehjemmet, oplever kulturelle forskelle og ligheder på tværs af alder
- Vi slår katten af tønden og laver påskepynt
- Vi arbejder med kulturen i Hassel-Huset, hvordan man opføre sig og agerer i forhold til hinanden, så Hassel-Huset er et dejligt sted at være.
- Vi arbejder med H.C. Andersen, som en stor del af den danske kultur.

Tegn - Barnet:

- Eksperimenterer med forskellige og nye måder at lege rollelege på
- Afprøver forskellige kropslige udtryksformer i lege, i drama, dans og sang
- Udtrykker sig i tegninger, ler og andre materialer og har fokus på detaljerne
- Tilføjer legen erfaringer fra det nære hverdagsliv, opleverser fra ferier og fra besøg i andre familier samt viser sin inspiration fra deres traditioner og adfærd
- Eksperimenterer med sin egen rolle i lege ved at ændre stemme, tonefald, adfærd og klæder sig ud
- Digter små historier og inddrager figurer fra eventyr, computerpil, tv, skuespil og andres kulturer og vaner
- Bruger og nuancerer det kropslige og det sproglige udtryk i rollelegen og interessere sig for forskellige regellege og spil
- Er nysgerrig i forhold til kulturelle forskelle og måder at leve på i forskellige lande, på landet, ved havet og i storbyen
- Bidrager til sociale aktiviteter med forskelligt kulturelt indhold med ideer og deltagelse

Vi evaluerer på følgende måder:

- Vi evaluerer barnets udvikling på stuemøder
- Vi reflekterer over vores arbejdsmetoder på personalemøder

- Vi evaluerer aktivitetsforløb på stue- og personalemøder

Vi dokumenterer gennem billeder, nyhedsbreve, skriftlig information om aktiviteter i dagligdagen, daglig snak med forældrene og praksisfortællinger

HASELHUSET.